

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-62)

15 HAZİRAN

ULUSLARARASI YAŞLILARA ŞİDDET VE İSTİSMAR FARKINDALIK GÜNÜ (2023)

Yaşlı istismarı, “yaşlı bir insan için güven beklentisinin olduğu herhangi bir ilişkide meydana gelen tek veya tekrarlanan zarara ve/veya sıkıntıya neden olan bir eylem veya uygun eylem eksikliğidir”. Dünyanın pek çok yerinde yaşlı istismarı yaşlılara yabancı olma ya da yaşlıya yönelik çeşitli nedenlere bağlı tepkilerden kaynaklanmaktadır. Yakın zamana kadar bu sorun toplum tarafından görmezden gelinmiş ya da özel bir mesele olarak görülmüştür. Bugün bile çoğu toplumda yaşlı istismarı göz ardı edilen ve önemsenmeyen bir konu olmaya devam etmektedir. Ancak yaşlı istismarı da diğer şiddet biçimleri gibi toplum dayanışmasına zarar vermekte, toplumda çözülmeye yol açmaktadır ve bir halk sağlığı sorunu olduğunu gösteren kanıtlar giderek artmaktadır.^{1,2}

2019 ile 2030 yılları arasında 60 yaş ve üstü bireylerin sayısının %38 artarak bir milyardan 1,4 milyara çıkacağı ve bu artışın gelişmekte olan dünyada en büyük ve hızlı artış olacağı tahmin edilmektedir.³ Dünyada ve ülkemizde yaşlı nüfusun artışı hem yaşlı bireylerin hayatlarının iyileştirilmesi hem de şiddetin önlenmesi açısından önlemlerin geliştirilmesi için önemlidir.⁴

Yaşlı istismarı hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde var olan ancak küresel olarak yeterince bildirimi olmayan bir sorundur. Görülme sıklığı veya tahmini sıklıklar ile ilgili veriler yalnızca bazı gelişmiş ülkelerde mevcuttur ve %1 ile %10 arasında değişmektedir. Yaşlılara kötü muamelenin boyutu tam olarak bilinmemekle birlikte, sosyal ve ahlaki önemi açıktır. Bu nedenle yaşlı kişilerin haklarını korumaya odaklanan çok yönlü küresel bir yanıtı ihtiyaç vardır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 28 ülkede 52 çalışmadan elde edilen kanıtlara dayanarak 60 yaş ve üstü her altı kişiden birinin istismara maruz kaldığı tahmin edilmektedir.⁵ Nüfusun hızla yaşlanıyor olması nedeniyle önleyici müdahaleler yapılmaz ise gelecekte yaşlı istismarı olgularının daha da artacağı tahmin edilmektedir. İstismar edilen yaşlılar için önlem alınmazsa, 2050 yılında 320 milyon yaşlının istismar edileceği öngörülmektedir.⁶ Yaşlıları istismar edenlerin %90'ı aile üyeleridir. Ayrıca yaşlı bakım evi gibi kurumlarda yaşayan yaşlı insanlar da istismara açık ve korunmasızdırlar.

En sık psikolojik istismar olmak üzere maddi istismar, ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar da yaşlılar arasında sık gözlenen istismar türlerindendir.⁷ Yaşlı istismarı ciddi yaralanmalara ve uzun vadeli psikolojik sonuçlara neden olabilir. Bu istismarlar yeti kayıpları, sağlık durumlarının kötüye gitmesi, yaralanmalar gibi fiziksel problemlerin yanı sıra yalnızlık, endişe, umutsuzluk, güven eksikliği/kaybı gibi duygusal ve ruhsal problemlere de yol açmaktadır.⁸

¹ [İnternet] https://www.cepal.org/sites/default/files/events/files/14_ara_begumferdous.pdf Erişim: 12.06.2023.

² [İnternet] <https://www.un.org/en/observances/elder-abuse-awareness-day/> Erişim: 11.06.2023.

³ [İnternet] <https://www.un.org/en/observances/elder-abuse-awareness-day/> Erişim: 11.06.2023.

⁴ [İnternet] <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS> Erişim: 11.06.2023

⁵ [İnternet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people> Erişim: 11.06.2023.

⁶ [İnternet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people> Erişim: 11.06.2023

⁷ WHO, World report on ageing and health, Geneva, 2015.

⁸ [İnternet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people> Erişim:11.06.2023.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-62)

Birleşmiş Milletler'in 19 Aralık 2011 tarihli Genel Kurulu'nun aldığı kararla her yıl 15 Haziran Tarihi, Uluslararası Yaşlılara Yönelik İstismarı Önleme Konusunda Farkındalık Günü olarak kabul edilmiştir. Bu günde, tüm dünya yaşlılara yapılan istismara karşı duruş ortaya konmaktadır.⁹

Yaşlı istismarını tanımlamaya, tespit etmeye ve ele almaya yönelik yaklaşımlar, kültürel bir bağlama yerleştirilmeli ve kültürel olarak spesifik risk faktörleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Yaşlı istismarını görünür kılmak için topluma, ailelere, yaşlılara bakım verenlere, sağlık çalışanlarına ve yaşlıların kendilerine görevler düşmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşlı istismarını önlemeye yönelik önerileri şu şekildedir:

1. Toplum olarak; yaşlı istismarı belirtilerine dikkat etmek, böyle bir şeye tanık/shahit olduğunda ilgili mercilere bildirmek
2. Aile ve/veya yaşlıya bakım verenler olarak; yaşlının bakımında ara vererek tükenmenin önlenmesi, bakım sürecinde çevreden (aile gibi) veya sosyal hizmetler gibi kurumlardan yardım alınması,
3. Yaşlı olarak; hakların farkında olmak, bakım hizmetleri için profesyonel hizmetleri tercih etmek, yalnız yaşıyor ise aile ve yakınlarıyla iletişim içinde olmaktır.

⁹ WHO, Global Strategy and Action Plan on Ageing and Health, Geneva, 2017, License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.